

Poimintoja kamarineuvos Erkki Fredriksonin esitelmästä Asekätkentää pahimman varalle

Ruutiukot 12.2.2018

Päämajan operatiivisella osastolla syntyi elokuussa 1944 ajatus aseiden hajautetusta varastoinnista edessä olevan mahdollisen sissisodan tarpeisiin. Aloitteentekijänä olivat ev Valo Nihtilä ja evl Usko Haahti, joka toimi myös hankkeen organisaattorina. Kenr Airo ja marsalkka Mannerheim olivat tietoisia hankkeesta, mutta eivät allekirjoittaneet mitään siihen liittyviä asiakirjoja. Sodan päättymisen olosuhteissa Neuvostoliittoon ei luotettu ja pelättiin sen pyrkivän valloittamaan koko Suomen, jolloin aseita voitaisiin tarvita.

Em. syistä varastointi piti tehdä salassa, joten sitä on ruvettu kutsumaan asekätkennäksi. Kuhunkin sotilaspiiriin varastoitiin yhden pataljoonan tarvitsemat aseet ja materiaali. Vastuuhenkilönä kussakin sotilaspiirissä oli sotilaspiirin kakkosmiehenä toimiva yleisesikuntaupseeri, joka ei saanut kertoa asiasta edes esimiehelleen. Aseiden kätkentää organisoivat sotilaspiireissään mm. Eero Kivelä, Jukka Malmivaara ja Yrjö Keinonen. Kaikkiaan aseita varastoitiin 35000 miehelle.

Sodan päättyessä Suomella oli suuri määrä venäläisiltä vallattuja aseita ja Saksalta saatua aseapua. Myös suojeluskuntien ja armeijan omien varastojen kirjanpito oli sodan loppuaikana puutteellista. Lisäksi jokaiselle suojeluskuntalaiselle oli annettu oma henkilökohtainen ase (=kotivara). Näin oli helppo löytää aseita ja materiaalia kätkettäväksi sopiviin paikkoihin. Aseita kätkettiin mm. perunakellareihin, heinälatoihin, talojen ullakoille, kirkkoihin, nuorisoseurantaloihin ja jopa Helsingin työväentalolle.

Liittoutuneiden valvontakomissio ei kiinnittänyt asekätkentään huomiota ennen kuin eräs komission jäsen löysi sattumalta kätkön Balderin salista Helsingistä. Asekätkennässä mukana ollut korpr Kumpulainen kaupitteli huhtikuussa 1945 asekätköstä ottamiaan tavaroita Oulun torilla. Häntä ei kuitenkaan saatu kiinni, vaan hän paljasti Oulun asekätkentätoiminnan valvontakomissiolle. Valvontakomissio piti aluksi asekätkentää "normaalina varautumisena". Sisäministeri Leinon määräyksestä Valpo ryhtyi tutkimaan asiaa laajemmin. Se sai pian selville toiminnan alkuunpanijat ja pidätti Haahden ja Nihtilän. Samoihin aikoihin katkerat ja kateelliset ihmiset ryhtyivät ilmiantamaan asekätkijöitä ja Valpo sai 1560 ilmiantoa.

Asekätkentä ei ollut rikos silloin kun se tehtiin, mutta valvontakomission ja suomalaisten kommunistien vaatimuksesta eduskunta sääti taannehtivan asekätkentälain, jolla asekätkentään osallistuneista tehtiin rikollisia. Lain perusteella lähes 1500 henkilöä tuomittiin vankeusrangaistuksiin, mm. esitelmäitsijän isä. Haahti sai kuusi vuotta vankeutta ja Nihtilä viisi. Kenr Airo ei lopulta saanut syytettä, mutta joutui olemaan tutkintavankeudessa lähes kolme vuotta.

Tuomioiden pelossa asekätkijät alkoivat hävittää kätköjä, jolloin alkuperäisistä varautumiskätköistä tuli hävityskätköjä, jolloin aseita hävitettiin esim. upottamalla niitä järviin. Tuhansia kätköjä saattaa olla vieläkin jäljellä, osin jo unohtuneina. Virallisten kätköjen lisäksi oli olemassa yksityisiäkin kätköjä.

Neuvostoliitossa pitkään oleskellut Poika Tuominen on sanonut, että asekätkentä pelasti Suomen itsenäisyyden.

Teksti: Ilkka Mäntyvaara

Kuvat: SA-kuva

Seuraavilla sivuilla on osa esitelmän kuvista

Eversti Valo Nihtilä (takana) ja evl Usko Hahti (kesk) päämajassa

Ylipäällikkö antaa kadetti Yrjö Keinოსelle Mannerheim-ristin

Kätkettävää materiaalia löytyi armeijan varastoista

Sotasaalisaitakin oli runsaasti

Aseita kätettiin mm. perunakellareihin perunoiden alle

Aseita kätettiin myös kirkkoihin ja jopa saarnastuoliin

Valvontakomissio saapuu